

מגזין שמנת - מגזין בענייני אדריכלות ועיצוב / מי שנוטע עץ חושב על צאצאיו

מאי-יוני 2003
כתבה: רותי גלעדי

"מי שנוטע עץ חושב על צאצאיו"

ראיון עם אדריכל הנוף פרופסור גדעון שריג, מי שתכנן את הפרויקט הגדול של חידוש שדרות העציר תל אביב, הפיח חיים ברחובות יבנה וירושם, ואחראי, בין השאר, לתכנונם של פארק הירקון בתל אביב, הפארק של רעננה, פארק שלולית החורף בנתניה ואחרים

רוני גלעד / צילום גינזון שריג

פארק רעננה

פארק הכרמל, ודיפה

המעצמות, היא מאפשרת לאורחי המקום בני כל הגילים וכמעט בכל תחומי העניין, לבלות בה את זמנם הפנוי במשחקים ובמנוחה.

מזיאון פתוח בשדרה

התחום שבו הותיר את חותמו יותר מכל היה חידוש השדרות. "בערים מרכזיות בארץ, כמו תל אביב, חיפה ואחרות, שבנו בהתחלה שלב אחרי שלב, שכונה אחרי שכונה, היתה מחשבה אורבנית כללית עם ראות ורוקת ושדרות נטועות", מציג שריג על התפתחותה של העיר העברית. "בשנות ה-50 וה-60 הוחלטו השדרות ואיבדו את מטרותן. הן לא שימשו עוד את הציבור, וחולכי הרגל השתמשו במדרכות שבצידן ולא בשדרות עצמן. בראייה היסטורית, היה כאן בעצם תהליך של נטיעה באיכות השטח הפתוח".

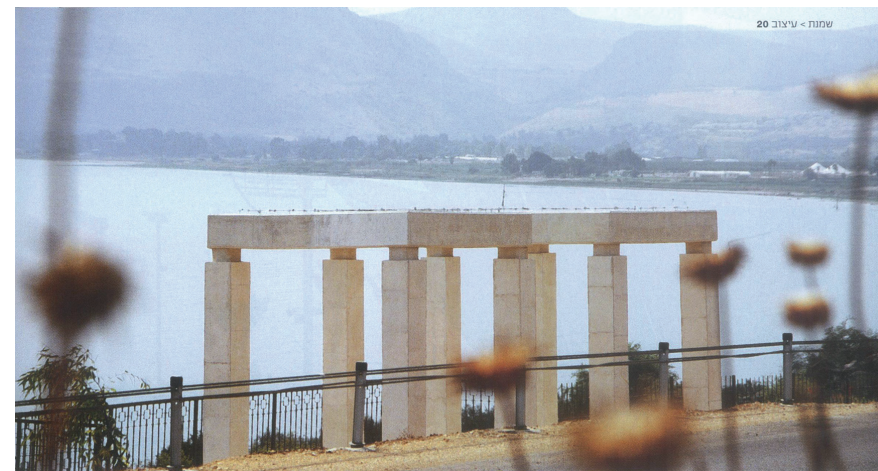
ככלל הוא סבור, שלמרבית הפלא, ההתייחסות לאיכות הסביבה, הגיעה והשתנתה הפתוחים במרחב העירוני בארץ היתה הרבה יותר יסודית ורצינית לפני 50, 60 ו-80 שנה, לעומת השנים האחרונות.

"המאפיין החשוב ביותר של השדרות הוא שודר רצף של שטח ירוק שמקשר שטחים אורבניים בגוים, ולא גן ועוד גן ועוד גן חסידי קשרי". שריג סבור שאיבדנו את אלמנט הרצף של השדרות והגינו במרבית התכנונים החדשים.

"בילדותי, כשרצתי ברחוב אחד העם בתל אביב, נזכר האדריכל גדעון שריג, שדרות רחשיל' והשדרות האחרות בעיר, שניטעו בשנות ה-20 וה-30, מילאן תפקיד מרכזי בחיי העיר והיו מקומות שוקקים של בילוי ופושקה". בניגוד לדבים אחרים שרק מתרפקים בטוטלטה על מחוות ולדוהם, לזכותו של שריג נקמה גם ההצלחה הגדולה של החזרת עטרה ליושנה: המשרד העצמאי שלו, העוסק באדריכלות נוף ותכנון עירוני, אחראי, בין היתר, על הפרויקט הגדול של חידוש שדרות רחשיל, ח"ן, בן ציון ודוד המלך בתל אביב.

שריג, פרופסור חבר במחלקה לאדריכלות נוף בקולטת לאדריכלות ובינו ערים בטכניון, לימד בבצלאל ואוניברסיטאות באר"ב והעמיד דורות של תלמידים. את משנתו הוא מיישם בפרויקטים הרבים שמשרדו אחראי להם בשנים האחרונות וקשרים לשטחים היורקים במתחמים עירוניים ומחוצה להם: שדרות, גינות ופארקים. על פי תפישתו, תכנון המרחבים היורקים חייב להעמיד במרכז את האדם המשתמש בהם ולכבד את המכלול האקולוגי, המשאבים הטבעיים והנוף שבו הם נטועים.

במתחם העירוני השכונתי הוא נאח במיוחד בניית דוכנוב שחננו, לצד המרכז התרבותי החדש של תל אביב. "זהו גינה מקומית שכונתית, שבתכנונה השקעה מחשבה רבה על מנון המשתמשים בה", הוא מסביר. למרות גודלה

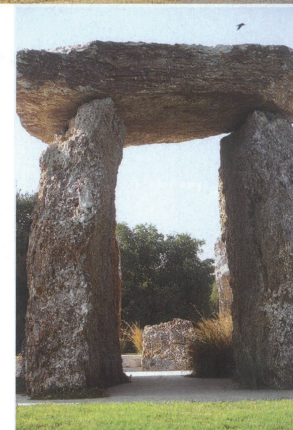

שמות - עיצוב 20

A
מיילת כפר נחום
מבנה, כנרת

B
גן הסלעים
פארק הירקון, תל אביב

V
ואדי ענבה
מוזיאון

לתל אביב, אחרי חידוש השרדות, יש היום גן עירוני ענק, המשתרע לאורך שלושה חצי קילומטרים. ברוחב של מטרים ספורים בלבד: מאוחות בית (שרדות רוסטלר) עד להבימה. מדויקת (שרדות ח'ן) עד כיכר העירייה, עם זרוע מערבה (שרדות בן ציון). מכיכר העירייה (שרדות בן גוריון) לחופו של הים התיכון, ומהצד השני עד למתחם איכילוב (שרדות דוד המלך).

לחידוש יש תפקיד רב ערכי בחשיבותו והוא חולל שינוי מהפכני בעיר. הן שבו לתפקיד במקום כילוי, משחק, טיול וספורט. לעידן פורחים עשרות מסעדות ובתי קפה, ולמעלה מ-50 בתים לשימור הנוצרים לאורך שופצו ושוחזרו. 'תפקידה של השרדה היא לספק את צורכי התושבים, בכל הגילים: לספק פנאי משחק לילדים, שבילי הליכה ואופניים לספורטאים, מסלולי הליכה לבעלי כלבים, נקודות מפגש חברתי ומנוחה לקשישים. השרדות של תל אביב היום עונת על כל הצרכים האלה ואפשר אפילו להתייחס אליהן כאל מוזיאון פתוח - יש מסלולי סיור להכרת העיר העבריים בשרדות, מציין שריג בספוק.

הדוגמה של יבנה

שיקום וחידוש השרדות ומתחמים עירוניים מרכזיים חוללו מהפכה לא רק בתל אביב אלא גם בערים רבות נוספות. דוגמה מובהקת היא פרויקט השיקום של מרכז יבנה, שהעניק לעיר לב ירוק ופומם. רצף של שדרות וגנים, שנעדי לחבר בין השכונות החדשות למרכז, שינה ללא הכר את איכות החיים בעיירה. שהיתה עד שנות ה-80 מנותנת ביותר, בנויה משכונות פזורה, ללא מרכז וללא שירותים קהילתיים מסודרים. בסיוע תרומות שנאספו על ידי המועצה לישראל יפה ובשיתוף ראש העיר דאן, מאיר שטרית, טופל השטח המונח סביב קבר רבן גמליאל ובית העירייה כפרויקט עירוני סביבתי כולל. האזור הפך למתחם תוסס, שבו מתקיימים גם האירועים הציבוריים של העיר. גם בירדן, עיירת פיתוח מרבית, הפכה השרדה המרכזית שהוקמה ברחוב הראשי, למרכז פעיל שהפכה בה רוח ופריחה חדשה.

בפארק, שבתות וחגים

בתחום הפארקים, נושא שבר שריג פעיל במיוחד בשנים האחרונות, הוא מבחין בין פארקים עירוניים לפארקים וגנים לאומיים ושומרות טבע. בין הפארקים העירוניים

במרכז התכנון עומד האדם, תושב העיר, המשתמש בפארק. מתקני משחק וספורט, שבילי הליכה ורכיבה על אופניים, פינות בילוי ופיקניקים מתוכננים בלי לפגוע בסביבה, אך במחשבה על האנושים שיבואו לבלות בהם.

שדות רושילד
תל אביב

שדות ח'ן
תל אביב

שהבנו בשנים האחרונות נמנים פארק הירקון בתל אביב, הפארק של רעננה, ואדי ענבה במודיעין, פארק אופקים, פארק שלולית החורף בנתניה ועוד. גם הפארק העירוני, הוא מסביר, ממוקם סביב משאב טבעי, המשפיע על כל חבנית הפארק. עמוד השדרה של פארק הירקון, למשל, הוא הנחל הזורם בו כל השנה, ואילו במודיעין ניצב במרכז הפארק נחל אכזב. שוכניו משתנה לחלוטין בהתאם לעונות השנה. בנתיבי הוקם פארק לצד אחר טבעי המומלא במים בעקבות הגשמים והופך לאגם, ומתייבש לקראת הקיץ. השינויים הטבעיים החלים במרחב מתקנים לתוך חבנית הפארק, שמתחשבת בצורה שבה מתקדמת החבנית סביבה.

ואולם, במרכז התכנון עומד האדם, תושב העיר, המשתמש בפארק. מתקני משחק וספורט, שבילי הליכה ורכיבה על אופניים, פינות בילוי ופיקניקים מתוכננים בלי לפגוע בטבע, אך במחשבה על האנושים שיבואו לבלות בהם. המושג של שבתות וחגים בפארק חופס אף הוא מקום נכבד בחבנון, שכן אלה הדימים שבהם הפארקים מתעוררים לחיים. גם שמורות טבע אינה צריכה להיות טורח. קובע שריג, "ידוא בחולט יכולה להמפקד בפארק אינטנסיבי שמחאים לכל פעילויות הפנאי והנופש וחדר עם זאת לשמור על המשאבים הטבעיים של עצמה". התמשה הואת וישמה בחבנונם של פארקים לאומיים ושמורות טבע, כמו פארק הכרמל, הפארק הלאומי ציפורי, כפר נחום, טכזה ועוד, "בפארקים האלה יש ערכים נוספים: היסטוריים, תרבותיים, ארכיאולוגיים ודתיים שצריך לכבד, לצד האיכויות האקולוגיות והמשאבים הטבעיים". הוא מוסיף, החבנון מביא בחשבון את כל האספקטים האלה ומאפשר פעילות אנושית המשלמה ואינה פוגעת בערכים האחרים.

למרות הפעילות המבורכת שנעשית בשנים האחרונות, שריג יודע שיש עוד הרבה מה לעשות. בתל אביב, למשל, צריך עדיין לחזק את הקשר בין כל השדרות, ליצור רצפים וירוקים בתוך העיר ובריאות הירוקות הצמודות אליה. בקנה מידה רחב יותר, הוא היה רוצה לראות את התכנון של כלל השטחים הירוקים בארץ, במרחב העירוני ומחוצה לו, עולה לראש סדר העדיפויות, למען איכות החיים ותרבות הפנאי בשטח הפתוח. "יש פתגם ידוע האומר, שמי שנוטע עץ חושב על צאצאיו", הוא אומר, "וכסב לחמישה, אני מאמין שבכך טמנה התקווה לעתיד טוב ואיכותי יותר".

